

ANTYCHRYST (759) *sb m*

antychryst (527), **antykryst** (224), **antykrystus** (5), ancykryst (3); antychryst *TarDuch*, *WróbŻółt* (4), *SeklKat*, *MurzNT* (3), *KromRozm III* (3), *Leop* (2), *BudBib*, *BudNT* (2), *CzechRozm* (61), *SkarJedn* (3), *SkarŻyw* (5), *NiemObr* (39), *ReszPrz*, *BielSen*, *WujNT* (84), *SkarKaz* (4); antykryst *PatKaz III*, *BibRadz* (3), *OrzRozm* (5), *BielKron* (10), *GrzegRóżn* (16), *OrzQuin* (10), *RejAp* (3), *BiałKat* (5), *BiałKaz*, *ArtKanc* (15), *KochWr*; ancykryst *KromRozm I* (3); antychryst : antykryst *CzechEp* (302 : 2), *WujJud* (8 : 4), *PowodPr* (3 : 2); antykryst : antykrystus *KrowObr* (115 : 4), *GrzegŚm* (25 : 1).

a jasne.

Zapis najczęstszy: Antychryst (403).

*sg N antychryst (259), antychrystus (3). ◇ G antychrysta (141). ◇ D antychrystowi (39). ◇ A antychrysta (85). ◇ I antychrystem (124), antychrystusem (1). ◇ L antychryście (44). ◇ V antychryście (2). ◇ pl N antychrystowie (3). ◇ G antychrystów (17), antychrystusów (1); -ów (1), -(o)w (17). ◇ A antychrysty (3). ◇ I antychrystami (27), antychrysty (3); -y *KromRozm I*, *KromRozm III*, -ami : -y *CzechEp* (11 : 1). ◇ L antychrystach (2); -ach *CzechEp*, -äch *WujJud*.*

Sł stp notuje, Cn brak, Linde bez cytatu.

1. Wyraz utworzony przez św. Jana Ew. 'wróg Chrystusa', stosowany do wszystkich przeciwników ewangelii później występujących, w polemikach reformacyjnych często utożsamiany z papieżem, duchownym katolickim (upatrywany także w Antyjochu, w Mahomecie i w Mesjaszu); zły duch [kacierz, heretyk – antichristus Cn] (753) : enoch [...] przenyesyon do rayu aby szwyadeczthwo przed antycristem o yezusye uydal *PatKaz III* 100; *TarDuch* B7v; Nie wydaway mię miły panie [...] w ręce grzeźnego człowieka To iest żyda, poganina, Anthichrysta. *WróbŻółt* 117, cc2, cc2v, ff5; *SeklKat* O4v; bo iye to [cuda i znajomość rzeczy przyszytych] y w czarcye y w Ancykryficye [...] y w fállywych prorokoch [...] náyduye. *KromRozm I* C3v, G4; *MurzNT* 61; *KromRozm III* L8v; Ták iesth chytry Dijabeł/ y Antykryfth flugá iego Papież Rzymłki *KrowObr przedm* C4; Antykryftus nietylko ieden/ ále ich też wiele było iesttze zá Apoftołow świętych. *KrowObr* 26v; Alec ták przybráne chciał Pan Bog okázác Papieżá Antykryftá/ onę niewiáltę nietzyftá przybraną w Złoto/ w Kámién drogi y Perły *KrowObr* 27v; Antykryftá nie leda iako poznác *KrowObr* 50v *marg*, A2v, B4v, C, Cv, 2v (79) ; *Leop Zach* 11/3, 1.Ioann 2/22; Anthykryft iest podobny nierządniczy *BibRadz* II 141b *marg*, I 2c *marg*, 451a *marg*, II 135c *marg*, 138b [2r.]; iestli Arcybiłkup Antykryft/ Krol też koronowány od niego iest Antykryft *OrzRozm* K2v; EVAN[ielik]. Nálzy niehcą mieć PApieżá/ y Antykryftem go zową. *OrzRozm* F3, K2v [2r.]; Dániel nálnáczył w świętym pílmie Antykryftá ípofobem Antyochowym przyśc *BielKron* 128v; Luter na ten czas kfiązki wydál przeciw Papiężowi/ mieniác go być Antykryftem. *BielKron* 223v, 193, 196, 227, 228, 467, 467v, 468v; *GrzegRóżn* A2v, B2v, C4v, D4, E2v, E3v (16) ; *OrzQuin* K, Kv [2r.], K2 [2r.]; *RejAp* 77, 166v, Ee4v; Machomet [Pana Chrysta] náukę íkázil [...] á nád tego iuz żaden Antykryftem ínszym [...] być niemoże *BiałKat* 181v, 181 [4r.]; *GrzegŚm ktv*, A3 [2r.], A3v [2r.], A4, A4v (25); iáko czynil Antiochus/ ktory był figurą Antychryftá. *WujJudConf* 245; Widziłz tedy że Pan Chriřtus w kořciele řwoim tę pozwierzchnią ofiárę chce mieć/ áż do Antichryftá/ ktory iá íkázic ma przed řádnym dnem *WujJud* 238; Confelsionifte z

Troybożány Papieżá Antychriřtem zowá. *WujJud* L13, 7v [3r.], 8, 96, 231, 238, 240v; *BudBib* I 445a; *BudNT* a4 *przedm*, Kk8; Antichriřt pilnie lie o to řtára/ iákoby ku pierwřzey powadze y zwierzchnořci przyřć mógl. *CzechRozm* x, A2, A4, A7, 20v [4r.], 21 (53) ; Duch wilka onego piekielnego Antychryřtá/ rořtárgiwa/ y rozdziela/ y wřzelkiew nieřtwornořci przyczyná ieřt *SkarJedn* 19, 384 [2r.]; Swieckim duchowne rzeczy řtánowic ieřt wzor Antychryřtá. *SkarŻyw* 394 *marg*, A4v, 306, 394, 520; Kaźdy Antykryřt ieřt przeciwnik Chriřtuřow *CzechEp* 327; Ótoź tu iuź mamy wyřtáwionego przed oczy Antychriřtá/ iáko páná/ głowę y herřtá/ nie tylko wřzech inřzych Antychriřtów mnięřszych/ ále y wřzelkiew niezboźnořci y niepráwořci. *CzechEp* 353; A Potym Antychriřt řkáżony bęďcie przez Chriřtuřá. *CzechEp* 355; Antychriřt miał być Krol twárzy niewřtydliwey *CzechEp* 384; rořpráwia prorok o Antychriřcie pod námienioná ořobá Antyochem/ ktory był figurá Antychriřtá. *CzechEp* 410, 11v [2r.], 23, 31, 36, 42 (248) ; *NiemObr* 7, 65, 76, 151, 152 (35) ; *ReszPrz* 143; *BielSen* 10; Bo tu dla ciebie Páná ciężkořć znazáia/ Ci ktorzy Antykryřtowi nie pozwaláia *ArtKanc* 16v, B3v, G14v, K9v, 10, 11 (15) ; Antychriřt Przyidzie [...]w imię dwoie: ktorego Zydzi zá Meřřyářzá przyimá. *WujNT* 324; Antychriřt on przednieyřzy á głowny/ przeciwnik Páná Chriřtuřow [...] bęďcie iedná pewná ořobá/ która przyidzie tudzieř przed dniem řádnym *WujNT* 820; Antychriřt ieden przednieyřzy, ále drobnych wiele *WujNT* 820 *marg*; Papieź nie ieřt Antychriřtem. *WujNT* 869; W czym dziřieyřzy Ewángelikowie Antychriřtá práwie nářláduia *WujNT* 869, 39 *przedm*, 44, 103 [3r.], 104, 174 [3r.] (74) ; ich [Żydów] Meřřyářz ma byďż Anthykryřtem nářzym *PowodPr* 83, 9, 34; *SkarKaz* 155a, 158b, 417b, Oooo a.

Zwrot: »antychryřta na kogo wkłákanie«= *udawadnianie komuř antychryřtostwa*: Papieźá Rzymřkiego nieřłufzne wřpráwiedliwiánie: Antychriřtá nieprzyřtoyne/ na kogo inřzego wkłákanie *CzechEp* 9.

Wyrażenia: »antychryřt rzymřki; rzymřki antychryřt« = *papieź, duchowny katolicki* (41 : 2): ktorzy [biskupi, kapłani] řá nie od Kryřtuřá/ ále od Anthykryřtá Rzymřkiego pořłáni *KrowObr* 118v; Toc řá ty wielebne Reguły [...] od oycá kłámce Dijabłá wymyřlone/ y od Antykryřtá Rzymřkiego potwierdzone *KrowObr* 137; O niewřthydliwy Mnichu Antykryřcie Rzymřki *KrowObr* 235, C [2r.], C4, 70, 72, 73v (22); *BibRadz* I 451a *marg*; gdyź Krolá Polřkiego Rzymřki [...] koronowáł Antykryřt *OrzQuin* K; ieřli Pořłowie Ziemřcy Káplaná nie máia zá Káplaná Krzeřćijáńřkiego/ ále go máia zá Antykryřtá Rzymřkiego [niechaj] *OrzQuin* K, K [2r.], K2; *CzechRozm* A3v, 262, x; O ktorey godnořci kápláńřkiew Antichryřtá Rzymřkiego/ ktorych wielu co zacź řá dobrze znamy *CzechEp* 172; Poczřyna potym X. K. rzecz wtoraź przeciw nam/ broniać řwego Rzymřkiego Antychriřtá *CzechEp* 343, 10v, 104, 110, 152, 177 (11); mocny to bowiem młot řłowo Boże/ ktorym pan Bog tę zmyřloná opokę Antychryřtá Rzymřkiego tłucze *NiemObr* 162.

»papieź rzymřki antychryřt« [szyk zmienny] (17): Otho mařz przed otzymá náukę Papieźá Rzymřkiego Antykryřtá *KrowObr* 51; tá wářzá Miřzá ieřt [...] od Antykryřtá Rzymřkiego Papieźá potwierdzoná. *KrowObr* 192, 2, 52, 78, 91, 130v, 158, 206, 240; *BielKron* 226v; *CzechRozm* 81v, 255; *CzechEp* 356 [2r.], 411, 416.

Szeregi: »antychryřt i bałwochwalca«: Iuź nie Arcybifkupá Arcybifkupem/ ále Antykryřtem y Bałwochwálcá go zowá *OrzRozm* Kv.

»antychryst i nieprzyjaciel Boży (Baranka)« [szyk zmienny] (3): A Więc tho iefztze nie okazał się ná ten tzas Antykryft y nieprzyziaciel Boży? *KrowObr* 28v, 40v, 68.

»duch nieczysty i antychryst«: iżeby Duchowi nietzyftemu/ y Antykryftowi/ y flugam iego niewierzyli *KrowObr* 52v.

»heretyk i antychryst«: Ktokolwiek się odłączył od prawdy y náuki Chrystufowey y ApoftolŃkicy [...] ten ieft heretykiem y AntychriŃtem *CzechEp* 359.

a. Zbiorowość innowiercza (69) :

α. W sg (12) : názwawŃzy mię y z brácią moią AntychriŃtem *CzechEp* 324; dáie o tobie Ńpráwę [X. K.] przecz mnie [...] y z vczniámi moimi/ AntychriŃtem teŃ po beftyey názwał. *CzechEp* 324; ktory [X. K.] nas chce tym AntychriŃtem vczynic *CzechEp* 365, 327, 344, 346, 355, 359, 373; Duch Boży opifuiąc AntychriŃtá/ nie iedną oŃobę znáczy/ ále Ńtolicę/ ábo páńŃtvo niezboŃnoŃci opifuie *NiemObr* 163, 164, 173.

β. W pl (53) : [Cyprian Ńw.] flufŃnye odŃŃczepyeńce/ chocia okoŃo wyáry nye błádzá/ AncykryŃty zowye/ to yeft przeciwniki KrvŃtufowemi *KromRozm I* O4v; *MurzNT* LXI [2 r.]; *KromRozm III* F2v; A1e iz się wy przyćie Syná/ przeto Bogá niemaćie. IeŃteŃcie tedy AntykryŃtowie *KrowObr* 193v, 26v, 193v; *BibRadz II* 138b marg; *GrzegŃm* 67; to Ian Ń. o AntychryŃtach nieprzyziacióŃach Chrystufowych/ Heretykach y OdŃŃczepieńcách mowi *WujJud* 139; iáko Nowokrczeńcy gregorifte y inŃzy AnticriŃtowie vczá? *BialKaz* G4; A1e iuz teŃ przy ŃámychŃe ApoftoŃách wiele byŃo AntichriŃtow. *CzechRozm* 184v, 39, 39v; PapieŃnicy á Antichristowie. *CzechEp* 245 marg; [I. M. piŃze] Iz teŃ te ° MiniŃtrá y vcźnie iego zowę AntychriŃtámi *CzechEp* 323; tedy y nam [I. M. K. K.] nieŃlufŃnie to zádáie/ ŃebyŃmy my byli AntychriŃtámi/ ŃebyŃmy byli odŃŃczepieńcámi *CzechEp* 349, 75, 324, 333, 335, 361 (24); *KochWr* 36; Ktorzykolwiek tedy nie trwáia z námi w koŃciele Kátholickim/ ále z nas wychodzá/ iáfna rzecz ieft iz Ńá AntychriŃtámi. *WujNT* 821, 818, 1.Ioann 2/18, 820 [4r.], 825.

Szeregi: »antychryŃtowie i baŃwochwalcy« (2): *KromRozm III* E3v; przyŃtoi im/ AntychryŃtow y BaŃwochwálcow (zá iákich nas oni máia) do Ńwych ŃwiętoŃliwoŃci przypufŃzcáć. *PowodPr* 39.

»heretycy i antychryŃtowie« (2): ták y teraz nie inŃzychby ktorych chćiaŃ mieć X. K. heretykámi y AntychryŃtámi/ iedno ktorzyby ich RzymŃká Kátholikę opuŃŃczáli *CzechEp* 359; *WujNT* 8 przedm.

»nauczyciele diabelscy i antychryŃtowie«: Izali Ńie wtym iáwnymi náutyćielmi DijabelŃkimi y AntykryŃtámi być nie okázuiećie? *KrowObr* 221.

»niezboŃnicy i antychryŃtowie«: nie będąć podobno trudni y do tego/ nie mieŃzkáć známi/ tákimi zá iákich nas máia niezboŃnikámi y AntychryŃtámi *PowodPr* 36.

2. Urzád (4) : Antychrist nie znáczy iedney oŃoby ále ieden rzád y zwierzchnoŃć *CzechEp* 356 marg; TákteŃ się y tu mowi o AntychriŃcie/ to ieft o zwierzchnoŃci AntychriŃtow PapieŃzow RzymŃkich *CzechEp* 356, 352, 356.

3. Apostazja (2) : *Nie przydzie odŃŃpáenie.*) Przez to odŃŃpáenie rozumieć moŃemy ábo ŃámeŃo AntychriŃtá [...] Abo odŃŃpáenie od páńŃtwa RzymŃkiego *WujNT* 716.

Szereg synonimiczny: »odŃŃpáenie i antychryŃt«: oycowie Greccy y LácińŃcy/ zgoŃá o Ńámych to AntychriŃcie rozumieia *ipŃum refugam a Domino, alij defectionem Antichristumque vocando: alij vt*

Ambro. regni Romani defectione. to iest wstaniem królestwa Rzymskiego/ zbiegiem/ odstąpieniem y Antychrystem nazywają. *CzechEp* 357.

IM